

Ludy Giebels, *Inventaris van de archieven van Jacob Fränkel, opperrabbijn van Zwolle en de joodse gemeenschap van Oldenzaal*. Uitgave van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, Amsterdam 1986. 136 blz. ills., fl. 12,50 (afgehaald) fl. 17,50 (per post).

Het gaat hier om twee inventarissen van twee particuliere archieven, groten-deels aanwezig in de Bibliotheca Rosenthaliana te Amsterdam (Spui, hier kan de inventaris ook besteld worden). De beschrijving van de archieven is in één deel bijeengebracht, omdat zij allebei de geschiedenis van de joden in Overijssel betreffen. Jacob Fränkel (1814-1882) was vanaf 1853 opperrabbijn van het ressort Overijssel, het archief bevat ook stukken uit zijn Duitse periode. De stukken betreffende zijn benoeming hier te lande vormen een belangrijk onderdeel, men kan er de situatie waarin het Nederlandse Jodendom in het midden van de vorige eeuw zich bevond, goed uit leren kennen. Het tweede archief is dat van Izak Salomon Zwartz (1879-1965), jutefabrikant te Oldenzaal en bestuurder van de Joodse Gemeente aldaar en van vele Joodse verenigingen. Voor de geschiedenis van het grensgebied Twenthe van belang. Uitgebreide beschrijvingen van de verschillende inventarisnummers en goede registers maken deze gids tot een zeer bruikbare, naar wij hopen ook een veel geraadpleegde.

Een overzicht van deze en dergelijke archieven, manuscripten en andere collecties biedt vol. XX, Number 2 (Nov. 1986) van *Studia Rosenthaliana*.

J. van Gelderen

H.W. van der Hoeven, *Uit de geheime notulen van de 'Eerwaarde Grootte Vergadering' 1785-1815. Het beleid van de Diakonie van de Hervormde Kerk te Amsterdam*. Boekencentrum, 's-Gravenhage 1985. Paperback, 196 blz. Ill. ISBN 90 239 1692 1.

Wanneer men met verstand een archief binnenstapt komt men er met een artikel uit. Deze slagzin, waarmee de studerende jeugd tot paleografische oefeningen overgehaald wordt, is door de auteur van het hier besproken werk zo grondig toegepast dat zijn oogst tot een heel boek is uitgedijd. Dit boek beantwoordt precies aan zijn titel. Met een keur van uitgebreide citaten wordt kroniekmatig het wel en vooral het wee van de Amsterdamse diakonie in donkere overgangsjaren getekend. De eigen woorden van de auteur vormen hierin bijna niet meer dan de verbindende tekst, al verraadt de woordkeus daarin zijn eigen visie vaak duidelijk genoeg. Het verging de diakonie in Amsterdam gewoon heel slecht in de laatste jaren vóór en tijdens de Bataafse en Franse tijd. Jaar op jaar overtroffen de uitgaven de inkomsten verre, en de diakonie moest een op den duur niet te torsen schuldenlast op zich nemen. Saneringsmaatregelen bestonden of uit kruimelwerk of hadden nauwelijks effect, mede omdat de diaken te snel wisselden en het vaste personeel niet al te goed voor zijn taak berekend was.

De lezer moet zelf dit soort gegevens uit het verslag opdiepen. Wel is een aantal belangrijke items uit het eerste deel, de kroniek, in deel twee apart beschreven - in casu "de bouw van het bestedelingenhuis", "het instituut van werkzaamheden", "de oprichting van het ziekenfonds", "de diakonie-bakkerij" en dito "brouwerij" - maar daarmee is nog geen systematisch-historische